

Veileder og rutiner - habilitet for folkevalgte i Namsos kommune

Vedtatt – kommunestyret i Namsos – xx.xx.xxx

Sammen
skaper vi
muligheter

Innhold

Innledning	3
Rutiner:	4
Før møtet	4
Under møtet	4
Generelt om inhabilitetsreglene i forvaltningsloven	5
Hvem gjelder inhabilitetsbestemmelsenes for?	5
Hva innebærer inhabilitet?	5
Tilrettelegge en sak	5
Automatisk inhabilitet	6
Inhabilitet etter en skjønnsmessig vurdering - § 6 annet ledd	7
Kommunelovens § 11-10	7
Illustrasjon av hvilke forbindelser som fører til automatisk inhabilitet som følge av slekt eller svogerskap:	8

Innledning

Inhabilitet oppstår når en folkevalgt har personlige interesser i utfallet av en sak eller har tilknytning til en eller flere av sakens parter. Folkevalgte må være oppmerksomme på at habilitetsspørsmål kan oppstå hvis de har verv, medlemskap, eierskap eller andre interesser i en organisasjon eller et foretak. Det er også viktig å merke seg at man kan være inhabil selv om man ikke er det juridisk sett, men hvor det likevel kan oppfattes at man har bindinger som kan svekke tilliten til at beslutningen tas på et uavhengig og upartisk grunnlag.

Hensikten med inhabilitetsreglene er å sikre saklige avgjørelser, opprettholde tilliten til beslutningstakerne, og beskytte dem mot mistanke om manglende troverdighet. At saker behandles objektivt er avgjørende for at allmennheten skal ha tillit til at forvaltningen utfører en forsvarlig saksbehandling. Det er ikke kritikkverdig å være inhabil, men det er kritikkverdig hvis en folkevalgt eller tjenestemann som er inhabil deltar i saksbehandling og avgjørelser. Konsekvensen av inhabilitet kan være at vedtaket blir ugyldig.

Denne veilederen og rutinene gjelder for alle folkevalgte organ i Namsos kommune.

Det er kommunelovens § 11 og forvaltningslovens § 6 som bestemmer det meste av avgjørelser om habilitet.

Høsten, 2025

Oskar Brynjarsson Risberg
Fagansvarlig politisk sekretariat

Rutiner:

Husk at habilitet også kan inntreffe før møtet i folkevalgte organer, for eksempel hvis saken diskuteres i gruppemøter.

Før møtet

Den folkevalgte må selv melde fra om forhold som kan gjøre seg inhabil i god tid før en sak behandles. Dette kommer frem av forvaltningsloven § 8, tredje ledd.

Folkevalgte må sjekke saklisten så fort som mulig før møtet for å avdekke mulig inhabilitet.

Hver enkelt må selv undersøke om man selv er part i saken, eller noen tilknyttet seg er part i saken.

- **Varslingsplikten** gjelder både klare tilfeller av inhabilitet og situasjoner hvor det er usikkerhet.
- **Varsling fra den folkevalgte** skjer i «First Agenda Live» eller via e-post til politisk sekretariat. Beskriv kort hva saken gjelder og hvorfor du mener dette kan gi inhabilitet.

Politisk sekretariat lager et notat som beskriver de kjente fakta og relevante regler. Notatet kan også inneholde et forslag til avgjørelse. Møtelederen får notatet før møtet.

Sekretariatet kaller som hovedregel inn et varamedlem hvis det er klart at den folkevalgte er inhabil. Dette forutsetter at habiliteten er varslet minst én virkedag før møtet.

Under møtet

Prosessen er som følger:

1. **Representantene ber om ordet:** Før saken behandles, ber alle representanter som ønsker sin habilitet vurdert, om ordet.
2. **Fremføring av habilitetsspørsmål:** Hver representant fremfører sitt habilitetsspørsmål til møteleder og organet, og **gir en konkret begrunnelse for** hvorfor spørsmålet reises.
3. **Fratrer møtet:** Etter å ha stilt spørsmålet, forlater representantene organet og setter seg på tilhørerbenken.
4. **Innkalling av varamedlemmer:** Hvis varamedlemmer er innkalt, trer de inn også under behandlingen av habilitetsspørsmålene.
5. **Behandling av habilitetsspørsmål:** Møteleder tar opp habilitetsspørsmålene til behandling i organet. Organet diskuterer og tar en endelig avgjørelse for hver representant.
6. **Tiltredelse eller permittering:** Hvis en representant blir funnet habil, tar de plass i organet igjen. Eventuelle varamedlemmer som har deltatt i behandlingen av habilitetsspørsmålene, permitteres.

Denne prosessen sikrer at alle habilitetsspørsmål blir behandlet rettferdig og grundig, og at det ikke oppstår forvirring eller forsinkelser under behandlingen av selve saken.

Generelt om inhabilitetsreglene i forvaltningsloven

Spørsmål om habilitet oppstår ofte når en folkevalgt har personlige interesser i utfallet av en sak eller er knyttet til noen av partene i saken. De generelle reglene om inhabilitet for folkevalgte finnes i forvaltningsloven kapittel 2, spesielt i § 6.

Det er to hovedgrunner som kan føre til inhabilitet:

- Automatisk inhabilitet: Dette skjer når det er konkrete tilknytningsforhold, som nevnt i § 6 første ledd.
- Inhabilitet etter vurdering: Dette skjer etter en konkret vurdering, som nevnt i § 6 andre ledd.

I tillegg kan man bli inhabil på grunn av "avledet inhabilitet" ifølge § 6 tredje ledd. Dette betyr at hvis en overordnet er inhabil, kan det påvirke underordnedes mulighet til å fatte vedtak i saken. Dette er sjelden relevant for folkevalgte, fordi medlemmer i kollegiale organer ikke er direkte underordnet organets leder. Derfor blir de ikke inhabile selv om lederen er inhabil. På samme måte blir ikke folkevalgte i en kommunestyregruppe inhabile til å fatte vedtak fordi gruppelederen er inhabil.

Hvem gjelder inhabilitetsbestemmelsenes for?

De som kan bli inhabile etter forvaltningsloven er offentlige tjenestemenn og alle andre som jobber for et forvaltningsorgan. Dette inkluderer folkevalgte representanter i kommunale organer.

Et "forvaltningsorgan" er ethvert organ for stat eller kommune, inkludert kommunale foretak og samarbeid mellom kommuner. Eksempler på folkevalgte organer er kommunestyret, formannskapet, utvalg og arbeidsutvalg. Habilitetsreglene gjelder derfor for utvalg, styrer og råd som kommunestyret oppnevner medlemmer til.

Selve det folkevalgte organet, for eksempel formannskapet, kan ikke bli inhabilt ifølge forvaltningsloven og kommuneloven. Inhabilitetsreglene gjelder for den enkelte folkevalgte, ikke hele organet. For eksempel blir ikke kommunestyret inhabilt selv om kommunen har egne interesser i saken.

Hva innebærer inhabilitet?

Hvis en folkevalgt er inhabil, må vedkommende trekke seg fra saken. Dette betyr at den folkevalgte ikke kan være med på å forberede eller avgjøre saken, i henhold til forvaltningsloven § 6.

Hvis den folkevalgte er inhabil, kan vedkommende ikke delta i behandlingen av saken. Hvis møtet er offentlig, kan den folkevalgte være til stede, men må sitte på tilhørerplass for å vise at de ikke deltar i avgjørelsen. Den folkevalgte kan ikke ta ordet eller stemme i saken.

Tilrettelegge en sak.

En folkevalgt som også har vært med å forberede en sak, blir inhabil til å være med på avgjørelsen i samme sak. Med "tilrettelegge" mener loven å utrede eller forberede en sak. Saksbehandling før en avgjørelse, er å tilrettelegge en sak. Dette gjelder som oftest politikere som også jobber i Namsos kommune.

Automatisk inhabilitet

Forvaltningsloven § 6 første ledd bokstav a til e lister opp situasjoner som automatisk fører til inhabilitet for folkevalgte. Dette betyr at hvis en av disse situasjonene gjelder, er den folkevalgte inhabil uten behov for ytterligere vurdering.

1. **§ 6 første ledd, bokstav a:** Når den folkevalgte selv er part i saken. Dette gjelder når avgjørelsen retter seg mot eller direkte gjelder den folkevalgte. For eksempel er man ikke inhabil ved valg til offentlige verv, men kan være det ved betydelige godtgjørelser som kun gjelder noen få.
2. **§ 6 første ledd, bokstav b:** Når den folkevalgte er i slekt eller svogerskap med en part i opp- eller nedstigende linje (foreldre, barn) eller i sidelinje så nær som søsken (inkludert halvsøsken, men ikke stesøsken). Ektefeller til søsken er også inkludert.
3. **§ 6 første ledd, bokstav c:** Når den folkevalgte er eller har vært gift med, er forlovet med, eller er fosterforelder eller fosterbarn til en part. Samboerskap omfattes ikke direkte, men kan føre til inhabilitet etter andre regler.
4. **§ 6 første ledd, bokstav d:** Når den folkevalgte er eller har vært verge eller fullmektig for en part i saken etter at saken begynte.
5. **§ 6 første ledd, bokstav e:** Når den folkevalgte har en ledende stilling eller er medlem av styret i en organisasjon eller et selskap som er part i saken. Dette gjelder ikke for personer som jobber for et offentlig eid selskap som eier selskapet som er part i saken.

Eksempler på situasjoner der et selskap er part i en sak:

- Vedtak om pålegg, dispensasjon, tillatelse eller fjerning av rettigheter rettet mot selskapet.
- Kontroll av selskapet og plan for selskapskontroll.
- Behandling av selskapsavtaler og vedtekter.
- Inngåelse eller oppsigelse av kontrakter med selskapet.
- Vedtak om ekstraordinære bevilgninger eller tilskudd til selskapet.

Hvis den folkevalgte har andre tilknytninger enn de som er nevnt, kan vedkommende fortsatt være inhabil hvis de har en sterk tilknytning til selskapet gjennom en nærstående med en ledende posisjon. Tidligere posisjoner i et selskap fører ikke automatisk til inhabilitet, men kan svekke tilliten til upartiskhet.

Unntaket for styreverv i underliggende selskaper i offentlige konserner betyr at en person som jobber for et offentlig eid selskap og også er leder eller styremedlem i et datterselskap, ikke blir automatisk inhabil til å behandle saker i morselskapet der datterselskapet er part. Vilåårene for unntaket inkluderer at eierskapet er omfattet av forvaltningslovens regler om inhabilitet, og at det offentlige selskapet eier datterselskapet alene eller sammen med andre offentlige selskaper.

Se også **Kommunelovens § 11-10**.

Inhabilitet etter en skjønnsmessig vurdering - § 6 annet ledd

Folkevalgte kan være inhabile selv om forholdet ikke faller inn under de automatiske reglene. En folkevalgt kan være inhabil hvis det finnes spesielle forhold som kan svekke tilliten til deres upartiskhet.

Det må gjøres en vurdering av om den folkevalgte har en slik tilknytning til saken eller partene at tilliten til deres nøytralitet kan bli svekket. Man må vurdere om avgjørelsen kan gi en spesiell fordel, tap eller ulempe for den folkevalgte eller noen de har nær tilknytning til. Det er også viktig om noen i saken har reist tvil om habiliteten til den folkevalgte.

Eksempler på spesielle forhold kan være:

- Samboerskap/kjæresteforhold med en av partene i saken.
- Nært vennskap eller sterkt motsetningsforhold til en part i saken.
- Privat engasjement i saken, spesielt hvis den folkevalgte har uttrykt meninger om utfallet eller ledet en aksjon knyttet til saken.

Et medlem av kommunestyret er for eksempel ikke inhabil i skolesaker bare fordi de har barn i skolen. Men hvis en endring av skoleskysreglene kan gi en spesiell fordel eller ulempe for dem eller deres barn, kan det regnes som et spesielt forhold.

Det spesielle forholdet må være egnet til å svekke tilliten til den folkevalgtes upartiskhet. Det er ikke den folkevalgtes egen vurdering som teller, men innbyggernes forventninger og oppfatninger. Det er nok at omstendighetene kan svekke tilliten.

Relevante momenter for vurderingen inkluderer:

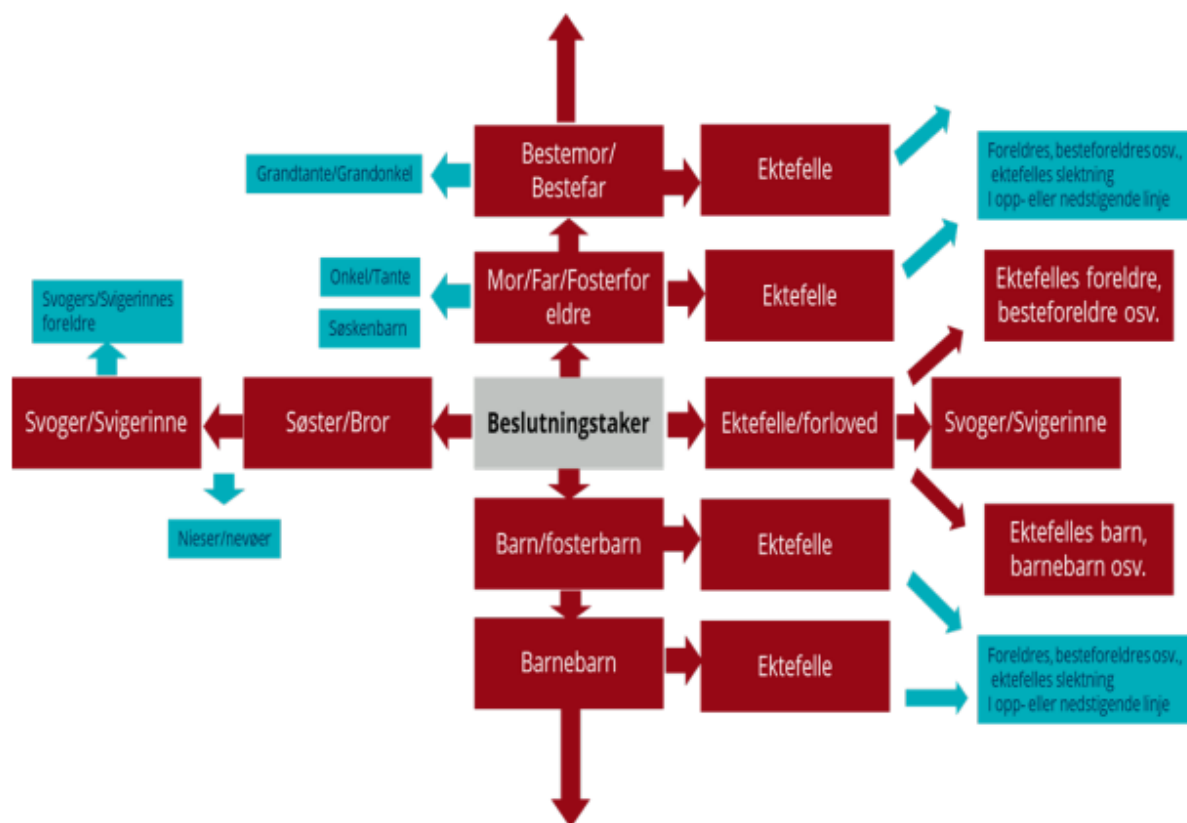
- Om avgjørelsen vil gi en spesiell fordel, tap eller ulempe for den folkevalgte eller noen de har nær tilknytning til.
- Om noen i saken har reist tvil om habiliteten.
- Andre relevante forhold.

Kommunelovens § 11-10

Andre ledd omfatter kommunalt ansatte. En folkevalgt, som også er ansatt i kommunen, er inhabil dersom vedkommende har deltatt i forberedelser av saken. Det er unntak for behandling av årsbudsjett, økonomiplan og kommuneplan. Det vil si at hvis du har vært med i forberedelsen (saksbehandling) av en sak som senere skal behandles politisk, så er du inhabil til å behandle den politisk.

Det fremgår av kommuneloven § 11-10 at du som folkevalgt ikke er inhabil når det skal velges personer til offentlige tillitsverv, eller når det skal fastsettes godtgjøring for slike verv.

Illustrasjon av hvilke forbindelser som fører til automatisk inhabilitet som følge av slekt eller svogerskap:

Rød farge = beslutningstaker blir inhabil

Blå farge = beslutningstaker blir ikke automatisk inhabil